

Kompetensbeskrivningar för arbetsterapeuter

Kompetensbeskrivningar för arbetsterapeuter, 2018

© Sveriges Arbetsterapeuter

Layout: Ulf Lundberg

Foto: Mostphotos, Robert Kneschke

www.arbetsterapeuterna.se

Varför en kompetensbeskrivning?

Arbetsterapeut är ett legitimationsyrke och i sitt professionsutövande står arbetsterapeuten under tillsyn av Inspektionen för vård och omsorg, IVO. Syftet med tillsynen är att bevaka kvalitet och säkerhet i vården och förebygga risker för vårdskador hos de personer som får del av insatser från vårdens olika professioner, däribland arbetsterapeutens insatser.

Denna kompetensbeskrivningen syftar till att tydliggöra för arbetsgivare, politiker och allmänhet vilka krav som kan ställas på arbetsterapeutens professionsutövande. Detta gäller oavsett inom vilken organisationsform den arbetsterapeutiska verksamheten bedrivs.

Oavsett inom vilken verksamhet eller organisationsform arbetet utförs eller vilken benämning det är på tjänsten som arbetsterapeuten innehar, arbetar arbetsterapeuten inom sin legitimationskompetens när tjänsten innebär en individuell relation med person där bedömning och/eller intervention erbjuds. Detta innebär att arbetsterapeuten utför arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvårdsområdet och har därmed skyldighet att bland annat arbeta i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet samt att dokumentera sina insatser.

Samhällsutvecklingen leder till att nya och högre krav ställs på professionsutövandet. För att säkerställa att arbetsterapeuten ger en kunskapsbaserad och säker arbetsterapi måste arbetsterapeuten ha särskilda kompetenser. Det finns därför ett behov av att fastställa vad arbetsterapeuters kompetens innefattar.

Kunskapsproduktionen i ämnet arbetsterapi har ökat såväl teoretiskt som praktiskt. Detta har medfört att arbetsterapeutens kompetens i dag omfattar större bredd och djup än tidigare och med en högre grad av evidens för de arbetsterapeutiska insatserna. Arbetsterapeutisk kunskap kring samspelet mellan person-miljöaktivitet och hälsa är i dag omfattande och arbetet bedrivs på individ-,

grupp- och samhällsnivå. Kompetensen utvidgas också i relation till kunskapstillväxten inom andra områden som medicinsk vetenskap, samhälls- och beteendevetenskap samt teknik. All denna kunskapstillväxt och olika samhällsförändringar påverkar arbetsterapeutens professionsutövande. Arbetsterapeutens professionsutövning innefattar ett livslångt lärande där inhämtade kunskaper och färdigheter implementeras i professionsutövandet, med utgångspunkt i beprövad erfarenhet och bästa tillgängliga kunskap. Därför måste även en kompetensbeskrivning ständigt hållas uppdaterad och revideras vid behov.

Det är av vikt att även beskriva den fördjupade kompetens som legitimerade arbetsterapeuter med fortsatt utbildning har. I denna kompetensbeskrivning anges därför dels kompetenser för legitimerad arbetsterapeut och dels kompetenser som arbetsterapeut med fortsatt utbildning besitter.

Utbildning till arbetsterapeut

För att erhålla legitimation som arbetsterapeut krävs studier vid högskola/universitet omfattande 180 högskolepoäng, vilket motsvarar tre års heltidsstudier. Därefter finns det möjlighet till fortsatta studier på avancerad nivå för att erhålla en magister- eller masterexamen, ett respektive två års studier. Fem års yrkeserfarenhet och en magisterexamen ger behörighet till en specialistutbildning inom arbetsterapi som omfattar ett års studier. Genom fortsatta studier på forskarutbildningsnivå finns även möjlighet att nå en doktorexamen.

Arbetsterapeutens insatser

Arbetsterapi vilar på grundidén att människor lär och utvecklas genom aktivitet. Målet med arbetsterapi är att människor ska ha möjlighet att utföra sina vardagliga aktiviteter som personlig vård, boende, arbete/studier/skola och lek/fritidssysselsättning på ett för personerna meningsfullt sätt.

Arbetsterapeutens insatser sker ofta på individnivå men också på grupp- och samhällsnivå. Vid insatser på individnivå utreder och bedömer arbetsterapeuten personens behov och förutsättningar för aktivitet och delaktighet i relation till livsomständigheterna. Vidare görs en analys för att identifiera behov av åtgärder som i samverkan med personen genomförs och utvärderas. Genom prevention, hälsofrämjande insatser, träning samt anpassning av både boende och offentliga miljöer, ibland med stöd av hjälpmedel, ger arbetsterapeuten personer förutsättningar att vara aktiva och delaktiga i vardags- och samhällsliv. På så sätt bidrar arbetsterapeutens insatser till att förebygga ohälsa och främja hälsa och välbefinnande. Arbetsterapeuten utgår från ett personcentrerat arbetssätt vilket innebär att utgångspunkten för alla insatser är individens uppfattning om sin situation och sina behov.

På grupp- och samhällsnivå arbetar arbetsterapeuten med exempelvis utredning, konsultation/handledning, utbildning, samhällsplanering och andra åtgärder för ökad tillgänglighet och delaktighet.

Författningar och andra dokument

Professionsutövandet styrs av olika författningar och andra dokument. Ett viktigt grunddokument är exempelvis FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Beroende på var professionsutövande sker och om arbetsterapeuten arbetar inom ramen för sin legitimationskompetens med att utreda, bedöma och vidta åtgärder för en person, eller om man arbetar med övergripande samhällsfrågor, så styrs arbetet av olika lagar, förordningar, föreskrifter och allmänna råd.

Lagar, förordningar och föreskrifter är bindande regler. Allmänna råd är rekommendationer om hur en lag eller föreskrift kan tillämpas. Exempel på lagar som är viktiga för det arbetsterapeutiska professionsutövandet är:

- Hälso- och sjukvårdslagen
- Patientlagen
- Patientdatalagen
- Offentlighets- och sekretesslagen
- Patientsäkerhetslagen
- Socialtjänstlagen
- Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade
- Diskrimineringslagen
- Lagen om medicintekniska produkter

Utöver dessa författningar styr också verksamhetens lokala rutiner arbetsterapeutens professionsutövande. I professionsutövandet tillämpar arbetsterapeuten även *Etisk kod för arbetsterapeuter* och *Kvalitetspolicy – grunden för en ständig förbättring av arbetsterapi*. Dessa dokument är framarbetade av Sveriges Arbetsterapeuter.

Kompetenser för legitimerad arbetsterapeut

UTREDA BEHOV OCH FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR AKTIVITET OCH DELAKTIGHET

Legitimerad arbetsterapeut ska ha kompetens att:

- inhämta aktivitetsanamnes.
- genom observation och intervju med valida, reliabla och/eller väl beprövade undersöknings- och mätmetoder utreda personers aktivitetsförmåga avseende personlig vård, boendeaktiviteter, arbete/studier/skola samt lek/fritid.
- bedöma personers fysiska, psykiska och sociala färdigheter med hänsyn till deras inverkan på aktivitet och delaktighet.
- bedöma den omgivande fysiska, sociokulturella och digitala miljöns inverkan på personers eller gruppers aktivitet och delaktighet.
- analysera personers resurser och problem och identifiera behoven av förebyggande, förbättrande och/eller kompenserande arbetsterapeutiska åtgärder. Om det behövs, konsultera annan arbetsterapeut eller annan yrkesgrupp.
- efter utredning utfärda intyg/utlåtande avseende möjlighet till aktivitet och delaktighet på individ- eller gruppnivå.

VÄLJA ARBETSTERAPEUTISKA ÅTGÄRDER

Legitimerad arbetsterapeut ska ha kompetens att:

- informera personer och deras närstående om möjliga arbetsterapeutiska åtgärder.
- i samråd med personerna och i vissa fall deras närstående fastställa mål och en plan för de arbetsterapeutiska åtgärderna samt vid behov samverka med andra yrkesgrupper.

VIDTA ARBETSTERAPEUTISKA ÅTGÄRDER

Legitimerad arbetsterapeut ska ha kompetens att:

- förebygga risk för nedsatt förmåga till aktivitet och delaktighet.
- förbättra eller vidmakthålla förmåga till aktivitet och delaktighet.
- kompensera nedsatt förmåga till aktivitet och delaktighet.
- initiera och föreslå åtgärder för ökad tillgänglighet och användbarhet i den fysiska, sociokulturella och digitala miljön.
- motivera och stödja personer att uppnå aktivitetsbalans genom strategier för att medvetandegöra och anpassa aktivitetsmönster, vanor, rutiner och roller som påverkar deras aktivitetsutförande.
- informera och ge rådgivning om andra hjälpmedel/produkter som finns på marknaden men som inte är förskrivningsbara.
- informera om och förskriva hjälpmedel enligt förskrivningsprocessen.
- vid behov samverka med kolleger, andra yrkesgrupper och andra instanser för att på bästa sätt möjliggöra personers aktivitet och delaktighet.
- initiera och medverka i hälsofrämjande arbete.
- utfärda intyg/utlåtande om behov av åtgärd, genomförda åtgärder samt dess resultat.

UTVÄRDERA ARBETSTERAPEUTISKA ÅTGÄRDER

Legitimerad arbetsterapeut ska ha kompetens att:

- utvärdera insatta åtgärder.
- avbryta en åtgärd som inte är till nytta för personers möjlighet till aktivitet och delaktighet.

KVALITET OCH PATIENTSÄKERHET

Legitimerad arbetsterapeut ska ha kompetens att:

- dokumentera i enlighet med gällande lagar, förordningar, föreskrifter och lokala rutiner.
- delta i systematiskt kvalitets- och förbättringsarbete.
- bidra till och/eller delta i forsknings- och utvecklingsarbete inom professionsutövandets kompetensområde.

- ansvara för att alla förslag till åtgärder är säkra för personer och i förekommande fall påtala eventuella risker.
- ansvara för att den utrustning och miljö som används vid arbetsterapeutiska insatser är säker för personer, deras närstående och andra.
- upptäcka och rapportera risker och tillbud i vård- och omsorgsmiljön och vidta åtgärder för att tillförsäkra personer säkerhet och trygghet.

LEDARSKAP OCH ORGANISATION

Legitimerad arbetsterapeut ska ha kompetens att:

- planera och prioritera det egna arbetet.
- leda verksamhet och/eller personal.
- vara handledare och/eller konsult till arbetsterapeuter och andra yrkesgrupper.
- handleda studenter under arbetsterapeututbildning.
- vara konsult till privata och ideella eller idéburna organisationer samt till offentliga verksamheter/myndigheter.

DIGITAL KOMPETENS

Legitimerad arbetsterapeut ska ha kompetens att:

- söka information, kommunicera och interagera digitalt i relation till professionsutövningen.
- använda digitala system, verktyg och tjänster av relevans för professionsutövningen.
- anpassa verksamheten till den transformering som digitaliseringen innebär i samhället.
- synliggöra de möjligheter och risker som digitaliseringen innebär för personers aktivitet och delaktighet på individ-, grupp- och samhällsnivå.
- delta i utvecklingen av digitala system, verktyg och tjänster av relevans för professionsutövningen.

HÅLLBAR UTVECKLING

Legitimerad arbetsterapeut ska ha kompetens att:

- verka för att tillgängliga resurser nyttjas på ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbart sätt.

KRIS- OCH KATASTROFER

Legitimerad arbetsterapeut ska ha kompetens att:

- verka inom verksamhetens speciella krisorganisation som gäller vid stora olyckor och katastrofer.
- anpassa sin verksamhet till de särskilda förhållanden som råder i kris- och katastrofsituationer.
- bedöma risken för hur sårbara personer kan hantera en eventuell kris- och katastrofsituation och om behov finns vidta åtgärder för att minimera inverkan på möjligheten till aktivitet och delaktighet.

Kompetenser för legitimerad arbetsterapeut med fortsatt utbildning

AVANCERAD NIVÅ

Genom studier på avancerad nivå (magister/master) tillägnar sig arbetsterapeuten utökad och fördjupad kompetens för sitt professionsutövande vad gäller vetenskapliga metoder och arbetsterapeutiska teorier och modeller för utredning, åtgärder och/eller utvärdering. Studierna ger kompetens att självständigt leda utvecklingsarbete för att säkerställa uppföljning och kvalitet i verksamheter. Kompetens finns också för att vara ett stöd till kolleger vad gäller kunskapsbaserat arbetssätt då kompetensen att söka och kritiskt värdera vetenskaplig litteratur väsentligt fördjupats.

De olika magister-/masterprogrammen skiljer sig åt utifrån individuella studieplaner vilket innebär att kompetensområden varierar bland arbetsterapeuter med utbildning på avancerad nivå.

SPECIALISTUTBILDNING

Specialistutbildning inom arbetsterapi kräver förutom magisterexamen även fem års yrkeserfarenhet. Det ger en kompetens att möta de allt större krav som dagens samhälle ställer på specialiserat kunnande och yrkesmässig specialisering.

Arbetsterapeut med specialistutbildning har särskild fördjupad kompetens att integrera, syntetisera och tillämpa kunskaper i arbetsterapi i relation till evidens inom sitt specialismråde. Kompetens finns också att identifiera behov av och leda utveckling inom sitt specialismråde. Att handleda kolleger och hantera situationer och ärenden med hög grad av komplexitet är också en central kompetens hos specialistutbildad arbetsterapeut. Arbetsterapeuter med specialistutbildning är väl rustade att arbeta som huvudhandledare för studenter under utbildning.

FORSKARUTBILDNING

Disputerad arbetsterapeut har kompetens att identifiera forskningsfrågor, initiera och bedriva forskning samt leda implementering av forskningsresultat i den praktiska verksamheten. Kompetens finns också att stimulera till forskningskonsumtion och stödja akademisk vidareutbildning hos kolleger.

Planiavägen 13 • Box 760
131 24 Nacka • 08-507 488 00
kansli@arbetsterapeuterna.se
www.arbetsterapeuterna.se